

Suomen Historiallinen Seura

Finska Historiska Samfundet

Jäsenlehti 3/1998

SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA

SEURAN TOIMISTO

Arkadiankatu 16 B 28, 00100 Helsinki, puh. 09-440 369, fax 09-441 468

Sähköposti: shs@histseura.fi

Kotisivu: <http://www.histseura.fi>

Toiminnanjohtaja Rauno Endén, varmimmin klo 9–12

Toimistos sihteeri Ulpu Marjomaa, klo 9-12

Kansallisbiografia: puh. 09-4546 586, fax 09-4546 583

SEURAN HALLITUS

Prof. Toivo Nygård, esimies	014-601 260
Dos. Aura Korppi-Tommola	09-348 11426
Prof. Pertti Haapala	03-2156 542
Prof. Seppo Hentilä	09-191 8936
Prof. Aila Lauha	09-191 23037
Dos. Pirkko Leino-Kaukiainen	09-191 8933
Dos. Anne Ollila	02-333 5054
Prof. Matti Peltonen	09-191 8950
Dos. Juha Sihvola	09-191 22997
Dos. Harri Siiskonen	013-151 4392

SEURAN JULKAISUJEN MYYNTI

Seuran julkaisut ovat edullisimmin ja jäsenalennuksin ostettavissa tai tilattavissa kirjakauppa *TIEDEKIRJA*ssa. *Jäsenalennus* on julkaisuista 30 %. *Seuran julkaisuluettelo*a voi tilata seuran toimistosta.

Julkaisujen ostot / tilaukset:

*TIEDEKIRJA, Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki
puh. 09-635 177, fax 09-635 017, klo 10 – 16.30

**AKATEEMISET KIRJAKAUPAT*

*KIRJAVÄLITYS (välittää kirjoja tilauksesta kaikkiin kirjakauppoihin)

Alennukset muiden seurojen julkaisuista

Suomen historiallinen seura on tehnyt seuraavien seurojen kanssa sopimukset 25 – 30 %:n vastavuoroisten alennusten myöntämisestä toistensa jäsenille: Historiallinen yhdistys, Historian Ystävään Liitto, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Sukutietotekniikka ry, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomen kirkkohistoriallinen seura, Suomen Sotahistoriallinen Seura, Svenska litteratursällskapet i Finland, Suomen muinaismuistoyhdistys, Suomen Sukututkimusseura, Sukuseurojen keskusliitto, Taidehistorian seura, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, International Council of Monuments and sites / Suomen osasto, Suomen Lääketieteen Historian Seura.

Toivo J. Nygård

Historian tohtoreista

Puutun asiaan, joka ajoittain viriävän keskustelun perusteella kiinnostaa ainakin nuorempia historioitsijoita, mutta joka on tärkeä jokaiselle tutkijayhteisön jäsenelle. Sen täytyy kiinnostaa myös Suomen Historiallista Seuraa.

Kysymys on historian tohtoreista. Ja kuinkas muuten kuin niiden tarpeellisuudesta, nimenomaan yhteiskunnan tarkoittamassa merkityksessä. Toki me itseämme pidämme tarpeellisina. Aiemmin käydyissä keskusteluissa on esitetty varsin painavia ja oikeita perusteluja historian tohtoreiden sopivuudesta ja pätevyydestä vaativiinkin tehtäviin. Ns. yhteiskunnan tohtoreillemme antama arvostus ei kuitenkaan tunnu siitä lisääntyneen.

Näin markkinatalousmaassa sopisi luontevasti kehityksen yleiskuvan eli ”arvon” laskeminen, selittäjäksi joko ”ikuinen” kysynnän ja tarjonnan välinen laki tai sen modernimpi johdannainen ”markkinoiden luomisen” epäonnistuminen. Molempiin on kai pakko paneutua.

Tämä tuli mieleeni, kun katselin opetusministeriön tuleville tohtorikouluille osoittamia paikkoja. Suomen yliopistojen historian laitoksien oppituolit olivat mukana yhteisellä hankkeella. Yliopistoja oli monta, laitoksia oli useita, oppineita paljon. Koordinaattoriksi valittu henkilö oli ehdotonta tutkijain eliittiä. Alatemian tuki oli takana. Omat ihmiset juonessa mukana. Tiloksena oli yhteensä kahdeksan aloituspaikkaa. Moni opettaja ja tutkija varmaan hätkähti. Vaikea oli moittia edes ministeriön päätöstä. Sehän perustui, tietojeni mukaan, arvioon - oliko tutkimus? - historian tohtoreiden tarpeesta tänään ja huomenna.

Ovatko historian oppituolien haltijat, kollegat yleensä ja laitokset tehneet

turhauttavaa, jopa moraalitonta työtä ”kouluttamalla” liikaa oppineita. Historioitsijat ovat panostaneet tutkimuksen ohjaamiseen ja tutkijoiden koulutukseen - voimiensa ja kykyjensä mukaan - viime vuosina melkoisesti. Koulutukseen on hakeutunut erittäin päteviä, motivoitunieta ja monen seulan läpäisseitä opiskelijoita. Historia on ollut haluttu aine opiskelemaan pyrittäessä, mitä hyväksymisprosentit kuvaavat.

Tohtoreiden koulutuksessa on tietenkin puutteita. Tilanne lienee kuitenkin viimeisen vuosikymmenen aikana parantunut. Historia-aineet ovat olleet koulutuksessaan tuloksekkaita, oli mittana tohtoreiden määrä tai laatu. Siitä ovat pitäneet huolen ajoin hyvinkin vaatimattomassa oloissa työskennelleet opettajat ja tutkijat sekä tietenkin jatko-opiskelijat.

Voi olla, että tohtoreita valmistuu liikaa. Voi olla, että maistereitakin valmistuu liikaa. Kysyä kuitenkin voi, milloin humanisteja ja humanismia on liikaa. Toisaalta päätelmään sisältyy myös pelottava vaihtoehto. Entä jos nykyisin humanistiksi luokitettu ei edustakaan humanismia. Tätä täytyy miettiä. Yksi asia lienee kuitenkin yhä muuttumaton. Ei koulutusta, ei edes ”humanistista” tohtorinkoulutusta, voi olla liikaa. Mutta vastaako koulutus yhteiskunnan tarpeita, kannattaa miettiä. Eikä saa lähteä siitä, että yhteiskunta on meidän ulkopuolellamme. Historioitsijat ovat osa yhteiskuntaa. Heidän on osallistuttava sen tarpeiden määrittämiseen.

Uudenlainen Jäsenlehti

Pitelet nyt kädessäsi jossakin määrin uudistunutta, erilaista Jäsenlehteä. Agricola-verkon upeasti toimivan tapahtumakalenterin (<http://www.utu.fi/agricola/nyt/tapahtuu/>) vuoksi katsoimme mahdolliseksi luopua historia-alan tapahtumien valtakunnallisesta ilmoittamisesta. Siitäkin huolimatta, ettei kaikilla ole olemassa internet-mahdollisuutta. Toisaalta osallistuminen tilaisuuksiin on myös osoittautunut vaatimattomaksi. Ilmoittemme täst’edes lähinnä seuran omasta ja muiden valtakunnallisten historiaseurojen tilaisuuksista. Ilmoitusten sijasta julkaisemme pieniä artikkeleja ja uutisia historian kentältä. Esittelemme myös seuran julkaisuja aiempaa yksityiskohtaisemmin.

Suomen Historiallinen Seuran syksyn ohjelma

Maanantai 26.10.1998 klo 18.15, Tieteiden talo, Kirkkokatu 6 Kuukausi-
kokous: ***KESKIAJAN KEVÄT - MIKSI?***

- Fil. tri *Tuomas Lehtonen*: Keskiaika tänään
- Lehtori (Joensuun yliop) *Virpi Mäkinen*: "Rikas rakas, köyhä
varas" - 1200-luvun käsityksiä omistamisen
murheista

Torstai 22.10. klo 14-17 ja perjantai 23.10. klo 9.30-15,

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki

Suomen historiallinen seura järjestää yhdessä Suomen tieteen tutkimuksen
seuran kanssa seminaarin: ***TIEDETTÄ TUTKIMASSA***

Seminaarin tarkoituksena on arvioida ja esitellä Suomalaisen tieteen tutkimuksen
tuloksia, käydä tiede- ja teknologiapoliittista keskustelua sekä esi-
tellä alan ulkomaisten tutkijoiden työtä.

Karl-Erik Mickelsen, Ilkka Herlin, Hannes Toivanen ja Jari Kirsilä:

Mitä tiedämme Suomen tieteestä? Tieteenhistoria tieteellisen
ymmärryksen rakentajana (22.10.1998 klo. 14.00-17.00)

Yrjö Engeström (yhteiskuntatieteet), *Ilkka Hanski* (biologia) *Heikki Räisänen*
(humanistiset tieteet) ja *Irma Thesleff* (lääketiede):

Minkälainen on luova tutkimusympäristö? Tutkimustyön
uudet muodot yliopistossa (23.10. klo 9.30-12.00)

Prof. *Steve Fuller*: Arvioi Michael Gibbonsin ja hänen työtovereitten-
sa teoksessa "The new production of knowledge, The
dynamics of science in Contemporary Societies" esittämää
mallia modernin tieteen ja tutkimuksen luonteesta (23.10. klo
13-15)

Torstai 22.10.1998 klo 10.00 Tieteiden talo, Kirkkokatu 6

Englantilaisen kustannusagentin, *Jo Camplingin*, yleisoesitelmä
"Intentional publishing today"

Samassa yhteydessä esitellään joukko suomalaisia tutkimuksia, jotka Mac-
millan on viimeisen vuoden aikana julkaissut Englannissa.

Maanantai 9.11.1998 klo 18.15 Tieteiden talo, Kirkkokatu 6

Vuosikokousesitelmä:

- Akatemiaprof. *Simo Knuuttila*:

EUROOPPALAISTEN TUNNE KÄSITYSTEN HISTORIASTA

Vuosikokousesitelmän jälkeen seuran jäsenillä on mahdollisuus osallistua **Vuosikokousillallisiin** klo 20 alkaen. Paikasta, menusta ja illalliskortista (n. 180,-) voi tiedustella seuran toimistosta lähempänä vuosikokousta.

Perjantai 13.11.1998 klo 10.15-16.00 Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, sali 104

Suomen historiallinen seura, Suomen kirkkohistoriallinen seura, Suomen lääketieteen historian seura ja Suomen sukututkimusseura järjestävät

HENKILÖHISTORIAN PÄIVÄN

- Fil. tri *Jyrki Paaskoski*: Päivien avaus (klo 10.15)
- Prof. *Simo Heininen*: Rooman paavi kristikunnan johtajana (klo 10.20-11.30)
- Prof. *Matti Klinge* ja dos. *Anneli Mäkelä*: Poliittisen eliitin huipulla - valtionpäämiehet ja heidän verkostonsa (klo 11.30-12.00)
- "Kuninkaallisia, keisarillisia, tasavaltaisia" -CD-ROM-levyn julkistaminen (klo 13.15-14.00)
- Geneetikko LTT *Jaakko Ignatius* ja tutkija *Markku O. Kuorilehto*: Sairaus, poikkeavuus, yhteiskunta (klo 14.30-)
- Loppukeskustelu

Maanantai 14.12.1998 klo 18.15 Tietetiden talo, Kirkkokatu 6

Iltaseminaari: **NATALIE ZEMON DAVIS- PÄÄTÖSSEMINAARI**

- Dos. *Anne Ollila*: Kolme naista suomalaisin silmin
- Fil. lis. *Marja-Leena Hänninen*: Kolme naista ja ryhmä-elämäkerran ajatus

Seppo Hentilä

Mikä ihmeen yhteiskuntahistoria?

Historian laitokset syntyivät yliopistoihin kolmisenkymmentä vuotta sitten. Uusin tulokas historian laitosten joukossa on Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan vuoden 1995 alussa perustettu Yhteiskuntahistorian laitos. Tämä monille yliopistoyhteisön sisälläkin toimiville vielä tuntematon kummajainen syntyi yhdistämällä Poliittisen historian laitos sekä Talous- ja sosiaalihistorian laitos. Kyseessä oli pakkoavioliitto, jota kumpikaan ei olisi halunnut. Siihen suostuttiin vain siksi, että toinen esillä ollut malli, yhdistäminen humanistisen tiedekunnan Historian laitokseen ja muutto tulevaan "Historian taloon" Unioninkatu 38:aan, tuntui vielä huonommalta.

Valtiotieteellinen tiedekunta piti johdonmukaisesti kiinni siitä, että historia-aineet pysyvät tiedekunnassa. Tämä edellytti kuitenkin poliittisen historian ja talous- ja sosiaalihistorian laitosten yhdistämistä. Valtiotieteilijät muuttivat uusiin tiloihin humanisteja ennen 1994, ja historia-aineet voitiin sijoittaa samaan taloon Snellmaninkatu 14:ään. Nämä talo- ja tila-asiat saattoivatkin itse asiassa olla painavin syy siihen, miksi laitosratkaisusta tuli sellainen kuin tuli.

Mistä nimi yhteiskuntahistoria sitten tuli? Se kaivettiin naftaliinista, sillä sen avulla poliittinen historia ja talous- ja sosiaalihistoria olivat jo kerran aikaisemminkin pelastautuneet suurempien jaloista. 1970-luvun (surullisen) kuuluisassa tutkinonuudistuksessa oppiaineet olivat muodostaneet yhteisen yhteiskuntahistorian koulutusohjelman. Nimityksellä ei ole mitään tekemistä Länsi-Saksassa Bielefeldin yliopistossa 1960-luvulla syntyneen Hans-Ulrich Wehlerin ja Jürgen Kockan johtaman, rakennehistoriallista tutkimusotetta propagoivan Gesellschaftsgeschichte-ryhmän kanssa. Helsingin yhteiskuntahistorian perustelu oli ja on yhä edelleen kaikkea muuta kuin paradigmaattinen, tieteellisestä puhumattakaan.

Tämä on oikeastaan aika yllättävää. Kun tarkastelee sekä historian-tutkimuksen että yhteiskuntatieteiden viimeaikaista kehitystä, voi sanoa, että yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa sijaitsevalle historialle näyttäisi nyt olevan kaikkien aikojen tilaus. Uudessa historiantutkimuksessa historian osa-alueiden sekä historian ja muiden yhteiskuntatieteiden väliset rajat ja erot ovat hävinneet miltei jäljettämiin. Monitieteisyyden vahvistuminen on

synnyttänyt historian ja yhteiskuntatieteiden välimaastoon uutta tutkimusta, jota voidaan perustellusti kutsua yhteiskuntahistoriaksi.

Tätä taustaa vasten saattaisi hyvinkin kuvitella, että yhteiskuntahistoriasta voisi tulla jotakin muutakin kuin kahden laitoksen hallinnollinen pelastautumisoperaatio. Sellaisena siitä ei kannattaisi tämän enempää meteliä pitää. Sitä paitsi, yhteiskuntahistoriallinen tutkimus näyttää olevan lyömässä myös Suomessa itsensä läpi ilman “pakkolaitostakin”.

Laitosten rooli on myös Helsingin yliopistossa 1990-luvulla ratkaisevasti vahvistunut — eikä pelkästään ns. kolmikantahallintoon siirtymisen vuoksi. Laitosten piiriin on syntynyt tutkimusryhmiä ja -projekteja, ja ilman laitosta olisi perustutkintoon sisältyvää opetusta ja opettajien työnjakoa käytännössä hankala järjestää. Niin kauan kuin vakinaiset opetusvirat olivat erikseen valtion budjetissa, laitokset hallinnoivat vähäistä toimintamäärärahaa, joka oli murto-osa “sieltä jostakin” tulevista palkkarahoista. Nyt laitoksista on tehty vastuullisia tulosyksiköitä: palkkoja ja muita menoja ei enää erotella, vaan laitokset saavat joko työllistää tai olla työllistämättä, sen mukaan, kuinka rahat riittävät. Toiminnan tuloksellisuutta mitataan laitousyksikön tarkkuudella ja resurssit jaetaan sen mukaan. Sitä tutkainta vastaan on turha tapella: ainoa mahdollisuus on kuulua laitokseen ja tehdä työtä sen puoleksi.

Parhaimmillaan laitoksen idea toteutuu silloin, kun siihen kuuluvat opettajat, tutkijat ja opiskelijat yhdistää ylpeä “meidän laitoksen” henki. Sen syntyminen vaatii oman aikansa.

Yhteiskuntahistorian laitoksessa on pääaineopiskelijoita 293. Poliittista historiaa heistä opiskelee kuitenkin huomattavasti enemmän (215) kuin talous- ja sosiaalihistoriaa (78). Uusia opiskelijoita otetaan vuosittain poliittiseen historiaan 27 ja talous- ja sosiaalihistoriaan 13. Jatko-opiskelijoita poliittisessa historiassa on runsaat 80 ja talous- ja sosiaalihistoriassa noin 20. Luvut osoittavat, että oppiaineet ovat kovin erikokoisia. Talous- ja sosiaalihistorian vahvuutena ovat hyvin toimivat tutkimusprojektit, joiden rahoitus tulee käytännössä kokonaan yliopiston ulkopuolelta.

Kun yliopistojen toimintamenoja joudutaan lähivuosina supistamaan, olemassaolon taistelu jatkuu. Yhteiskuntahistorian laitoksen odotettavissa oleva elinikä riippuu ratkaisevasti siitä, kykenevätkö oppiaineet keskenään nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön ja säilyvätkö laitoksen resurssit sellaisina, että itsenäinen elämä on ylipäättään mahdollista.

Laitoksen esimiehenä koen olevani vastuussa oppiaineiden, tutkimuksen,

opiskelijoiden ja tutkijoiden tulevaisuudesta. Yhteiskuntahistorian laitoksella aloitettiin viime keväänä keskustelu siitä, miten oppiaineiden yhteistyötä voisi tiivistää. Tavoitteeksi asetettiin se, että opetuksessa ja tutkimuksessa on tehtävä asioita yhdessä niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista ja järkevää. Yhtenä mahdollisuutena olemme pohtineet poliittisen historian ja talous- ja sosiaali-historian perusopintojen (15 opintoviikkoa) yhdistämistä yhteiskuntahistoriaksi. Aine- ja syventävissä opinnoissa sekä perus- ja jatkotutkinnoissa (siis myös tutkintotodistuksissa) nykyiset oppiaineet säilyisivät kuitenkin ennallaan.

Suunnitelman toteuttaminen on helpommin sanottu kuin tehty. Vaikka poliittinen historian ja talous- ja sosiaalishistoria ovat eläneet aina lähekkäin, ne ovat sittenkin suuntautuneet kovin eri tavoin. Kummallakin on jo useiden vuosikymmenten mittaiset perinteet, vakiintunut nimi ja oma tiedeyhteisönsä. Itsenäisyyden menettäminen saattaa pelottaa, ja se on ymmärrettävää, mutta ei enää silloin, jos siitä tulee järkevän ja välttämättömän uudistamisen jarru.

En tiedä, olenko idealisti, hölmö vai molempia, kun kuvittelen, että selviydymme, ja nimenomaan siten, että panostamme yhteiskuntahistoriaan ja käytämme hyväksi sitä tilausta, joka yhteiskuntahistorialla kiistatta on humanististen ja yhteiskuntatieteiden “välissä”. Yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneen historiantutkimuksen paikka on valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Tällaista kombinaatiota ei ole näin laaja-alaisena missään muussa Suomen yliopistossa.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston Yhteiskuntahistorian laitoksen esimies.

HUOM! SEURAN ALE-JULKAISUT!

Historiallisen Seuran kotisivulla (<http://www.histseura.fi>) on tarjolla iso joukko seuran kirjoja suurilla alennuksilla kohdassa ALE-JULKAISUJA! Tilaukset voi tehdä suoraan omalta koneelta kohdasta “Julkaisujen myynti”, josta löytyy kirjatilauslomake.

Yrjö Kaukiainen

HELSINGIN YLIOPISTON HISTORIAN LAITOS MUUTTANUT UUSIIN TILOIHIN

Historian laitoksen kauan odotettu muutto vanhasta Heimolasta pääsi alkamaan kuluneen toukokuun toisella viikolla, kun Unioninkatu 38 saneerauksen ensimmäinen vaihe valmistui. Pari viikkoa myöhemmin myös Renvall-instituutti muutti samaan taloon.

Tämä uusi "Historiatalo" on korttelinsa vanhin rakennus. Kuten monet muutkin lähiympäristön julkaiset rakennukset, se on (ainakin julkisivultaan) C. L. Englelin suunnittelema ja valmistui vuonna 1823 venäläisen kantonistieli sotilaspoikakoulun asuntolaksi. Koulu lopetettiin kuitenkin jo 1832, ja sen rakennuksiin muutti venäläinen sotilassairaala. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen rakennukset siirtyivät siviilikäyttöön, ja niihin muutti yliopistollisen sairaalan sisätautien klinikka.

Historian laitoksen uudet tilat sijaitsevat pääasiassa talon toisessa kerroksessa, kun taas ensimmäistä kerosta hallitsee Renvall-instituutti (yksi seminaarihuone ja kaksi tutkijahuonetta kuuluvat kuitenkin Historian laitokselle). Heimolaan verrattuna tilaa on jonkun verran enemmän, joten työtiloja on riittänyt myös suurelle osalle laitoksella toimivista tutkijoista. Akatemia-professori Ylikankaan rikollisuuden historia -projekti joutui kuitenkin jäämään Heimolaan. Muutto merkitsi myös sitä, että seminaarikirjasto siirtyi laitoksen tiloista historiallis-kielitieteelliseen kirjastoon korttelipihan toiselle puolelle.

Historian laitos on näin saanut todella arvokkaat ja edustavat puitteet. Yliopiston kirjasto ja Kansallisarkisto ovat kumpikin aivan vieressä, ja kun Unioninkatu 38:n saneerauksen toinenkin vaihe valmistuu, korttelista muodostuu viihtyisä "keskustakampus", jonne historia-aineiden lisäksi sijoittuu pääosa ns. kulttuurianeista (mm. arkeologia, etnologia).

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston historian laitoksen johtaja.

Kari Tarkiainen

ARKISTOJEN TUTKIJAPALVELU JA KÄYTTÖ MUUTOSTEN EDESSÄ

Suomen arkistolaitoksen keskeisiä tavoitteita on parina viime vuonna ollut siirtyminen sähköisten apuvälineiden aikakauteen. Monet hyvät, aikoinaan huolella tehdyt luettelot, rekisterit ja hakemistot tarjoavat oivallisia hakuteitä arkisto- ja asiakirjainformaation maailmaan, mutta yleensä vain yhtenä, Kansallisarkiston ja maakunta-arkistojen luettelohuoneissa tai tutkijasaleissa säilyteltynä kappaleena. Eri arkistoihin tai sarjoihin suuntautuva yhteishaku on tähän asti ollut etupäässä unelma, jota lähinnä on toteutettu kesken jääneen, verraten pienimuotoisen yksityisarkistojen kirjeenkirjoittajahakemiston avulla. Jokaista apuneuvoa on pääsääntöisesti täytynyt käyttää erikseen.

Sähköisten luetteloiden voittokulku kirjastoalalla on kuitenkin saanut arkistolaitokset kaikkialla maailmassa suunnittelemaan elektronisia tiedostoja, joiden avulla perinteisten arkistojen käyttö helpottuisi olennaisesti. Meillä on viisaasti kyllä kiiruhdettu suhteellisen hitaasti, mistä on ollut se etu, että ulkomailta on voitu lainata parasta ja uudenaikaisinta mitä sieltä on ollut saatavilla. Niinpä Suomen arkistolaitoksen perustietokanta, joka otettiin käyttöön Turun pohjoismaisten arkistopäivien yhteydessä elokuussa 1997, on jo ehtinyt saada paljon kiitosta osakseen ainutlaatuisen "läpiajateltuna" verkkojulkaisuna. Siihen sisältyy tieto kaikista arkistolaitoksessa säilytetyistä arkistoista, niin valtion viranomaisten muodostamista kuin yksityisten toimesta syntyneistä. Arkistot esitellään perustietokannassa lyhyesti iskusanatasolla (nimi, aika, laajuus, säilytyspaikka jne.). Tämän jälkeen on projektissa siirrytty luettelotiedon syöttöön, jonka tavoitteena on, että kaikki valmiit arkistoluettelot kirjoitetaan tietyllä tavalla tiivistäen tietokantaan. Tämä tietokannan rakentamisen vaihe työllistää tällä hetkellä koko- tai osapäivätoimisesti lähes puolensataa henkilöä, joista suurin osa on tilapäisesti projektin palvelukseen värvättyjä työllistettyjä. Melkoinen osa luetteloista on tällä hetkellä jo olemassa elektronisessa muodossa ja kun niiden totaalinen massa on vihdoinkin saatu sähköiseen muotoon, päästään vihdoinkin siihen jännittävään vaiheeseen, joilloin arkistoyksik-

köjen (niteiden, kansioiden, karttojen, filmirullien jne.) konkreettinen tilaaminen ATK:n avulla käy mahdolliseksi. Tähän vaiheeseen arvioidaan aikaisintaan tultavan joskus vuoden 2000 lopulla.

Kysymyksessä on suurin yhtäaikainen panostaminen tutkijapalveluun, mitä Suomen arkistolaitoksen piirissä tunnetaan. Projektin etuna on sen universaalisuus, se että se koskee yhtä lailla kaikkia arkistoja eikä rajoitu yhteen tai pariin tärkeään kokonaisuuteen. Luonnollisesti tietokanta on ajateltu täydentyväksi niin, että tulevaisuudessa vastaanotetut uudet arkistot luetteloidaan suoraan siihen ilman manuaalista välivaihetta. Monien arkistoluetteloiden "luurankomaisesta" inventaarioluonteesta johtuen tietokannan informaation täydentäminen ns. kuvailuilla mikä käynnistyy varsinaisesti ensi vuonna tulee muodostumaan olennaisen tärkeäksi hakuvälineen laatua parantavaksi työvaiheeksi. On selvää, ettei tietokannan rakentaminen tulevaisuudessa koskaan lopu uusien aineistojen siirtyessä jatkuvasti siihen, mutta näköpiirissä on joskus vuosituhannen vaihteen jälkeen rauhallisempi vaihe, jolloin projekti voidaan siirtää linjaorganisaatioon osaksi normaalia toimintaa arkistolaitoksen eri tietopalveluyksiköissä.

Entä sitten se tieto, joka sisältyy tilattuihin arkistoyksiköihin? Onko sen hienorekisteröinnistä luovuttu arkistolaitoksessa, vaikka tutkimus juuri haluaa selvyyttä siitä, mitä kaikkea on löydettävissä tilatun niteen kansien välistä? Rakenteilla oleva tietokanta tarjoaa oivalliset mahdollisuudet kaiken jo tehdyn asiapohjaisen rekisteröinnin elektroniseen levittämiseen nimenmaan sen oikeassa arkistoyhteydessä. Ensimmäiseksi tietokantaan siirrettäväksi "hienorekisteriksi" on ajateltu senaatin diaareja, jotka digitoitaisiin senaatin arkistoluettelon alatasoksi. Mahdollisuudet tietokannan täydentelyyn ovat itse asiaansa rajattomat, jos tekniikka on riittävän tasokasta, mitä se valitettavasti ei kaikissa suhteissa vielä ole. Jo valmiiksi tehtyjen kirkonkirjojen jäljenteiden (ns. mustat kirjat), Suomen asutuksen yleisluettelon tai tuomiokirjakortiston liittäminen tietokantaan on todennäköisesti tulevaisuudessa, optisen kuvaamisen eli skannaamisen yhä parantuessa, täysin ajateltavissa oleva operaatio. Eriyisen tärkeä tiedon systematisoinnin sektori, joka todella "avaisi" sisällöltään aina arvaamattomat yksityisarkistot, olisi elektronisen kirjeenkirjoittajahakemiston kehittäminen, jos henkilötietoturvasuunnitelmat sen myöntävät.

Tällainen on siis Kansallisarkiston ja maakunta-arkistojemme tämän het-

ken ja lähiajan suuri panos tutkijapalvelun kehittämiseen. Jostakusta tarkastelijasta se ehkä saattaa vaikuttaa triviaalilta - kysymyksessähän on lähinnä hakemistojen muodonmuutos manuaalisista sähköisiksi - mutta projekti avaa kehitysnäkymiä, jotka eivät ole mitenkään halveksittavia. Huomattakoon, että hankkeeseemme ei vielä sisälly ajatusta itse asiakirjojen siirtämisestä sellaisinaan elektronisiin verkkoihin, jollaista näkee sekä kotimaassa että ulkomailta. Digitoinnin ja skannaamisen kansainväliset standardit ovat vielä niin kehittymättömiä, että suurten systeemien luomisessa on huomattavia riskejä. Tutkijan täytyy näin jatkossakin vaivautua tulemaan arkistoon, mutta se voi tapahtua entistä paremmin valmentautuneena. Ja itse tilaaminen hiirellä päätteeltä osoittelemalla - mahdollisesti etukäteen, kotoa tai kirjastosta käsin - eliminoi ne tuhannet väärin täytetyt tilauslomakkeet, jotka ovat olleet tutkijasaliemme riesana aikojen alusta ja juoksuttaneet vahtimestareilta jalat alta.

Kirjoittaja on arkistolaitoksen pääjohtaja ja valtionarkistonhoitaja.

TÄRKEITÄ KOTISIVUJA

Suomen Historiallinen Seura: <http://www.histseura.fi>

Sukutietotekniikka: <http://www.genealogia.org>

Suomen kirkkohistoriallinen seura: <http://www.helsinki.fi/teol/khl>

Agricola: <http://www.utu.fi/agricola/>

Agricola Tapahtumakalenteri: <http://www.utu.fi/agricola/nyt/tapahtuu/>

Agricola Tietosanomat: <http://www.utu.fi/agricola/tietosanomat/index.html>

Agricola Kirja-arvostelut: <http://www.utu.fi/agricola/nyt/kirjat/index.html>

Kansallisarkisto: <http://www.narc.fi/>

Suomalaisen kirjallisuuden seura: <http://www.finlit.fi/>

Museovirasto: <http://www.nba.fi/>

Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto: <http://www.hyol.fi/>

Tieteellisten seurain valtuuskunta: <http://www.tsv.fi/>

Virtuaalikirjakauppa Granum: <http://granum.uta.fi> (sivut avautuvat 14.10.)

PANKKISALAISUUS JA HISTORIANKIRJOITUS

Tasavallan presidentti vahvisti 19. joulukuuta 1997 eduskunnan esityksen luottolaitostoiminnasta ja sijoituspalveluyrityksistä annettujen lakien ja niihin liittyvän lainsäädännön muuttamisesta. Lainmuutokset tulivat voimaan vuoden 1998 alusta. Lainmuutokset ovat historiankirjoituksen kannalta tärkeitä, koska niissä kumottiin aikaisempi säädös pankkisalaisuuden ikuisuudesta. Muutetun lain pykälä 94 b kuuluu seuraavasti:

Edellä 94 §:ssä tarkoitettuja tietoja sisältävä asiakirja (94 §: luottolaitoksen tai sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvan yrityksen asiakirja) voidaan antaa tieteelliseen tutkimuskäyttöön, jos asiakirjan valmistumisesta on kulunut vähintään 60 vuotta ja asiakirjan vastaanottaja antaa kirjallisen sitoumuksen siitä, ettei hän käytä asiakirjaa sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka niiden muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty.

Aikaisempaan lainsäädäntöön verrattuna tämä uusi pykälä ei merkitse salassapitovelvollisuuden lakkaamista, vaan ainoastaan rajatun asiakirjan käyttöoikeuden luovuttamisesta etukäteen määriteltyyn tutkimustarkoitukseen. Mainitun sitoumuksen rikkomisesta rangaistaan salassapitovelvollisuuden rikkomisena. On myös huomattava, että kysymys on rahalaitosten oikeudesta eikä velvollisuudesta luovuttaa asiakirjoja tutkijain käyttöön.

Muutos on historian tutkijan kannalta merkittävä. Nyt pankit voivat antaa tutkimuksen käyttöön asiakirjoja, jotka ovat syntyneet toista maailmansotaa edeltäneenä aikana (-1938 tällä hetkellä). Pankki edelleen ratkaisee, voiko se antaa pyydettyjä tietoja, mutta lakisääteisesti se on ainakin mahdollista. Historioitsijan kannalta salassapitoaika voisi olla lyhyempikin, mutta nyt saavutettu 60 vuoden aikaraja on kuitenkin se, johon osuu useimpien Suomen pankkien syntyminen ja joidenkin osalta myös sammuminen. Erityisen suuri merkitys lainmuutoksella on Mikkelissä olevalle ELKAlle. Siellä on toimintansa lopettaneiden säästöpankkien arkistot, ja niiden materiaalin tutkiminen esimerkiksi paikallishistorialliseen tasoon tutkimukseen on nyt mahdollista.

Lainmuutos ei koske Suomen Pankkia. Olisi kuitenkin suuri etu tutkimukselle, jos sekin ryhtyisi seuraamaan tätä lainsäätäjän kantaa. On absurdia koota arkistoa, jota kukaan ei saa käyttää.

Kirjoittaja on Elinkeinoelämän arkiston (ELKA) arkistonjohtaja.

Pertti Haapala

UUSI TUTKIJAKOULU ALOITTA 1.1.1999

Opetusministeriön rahoittamien uusien tutkijakoulujen joukossa on maan historianlaitosten yhteinen jatkokoulutusohjelma Historiatieteiden tutkijakoulu.* Kaikkien ainelaitosten ohella koulussa ovat mukana myös kaikki historian oppituliit. Koulun johtoryhmän muodostavat ko. oppiaineiden edustajat ja koulun johtajana on prof. Pertti Haapala Tampereen yliopistosta. Johtoryhmä päättää koulun ohjelmasta ja valitsee ne tohtoriopiskelijat, jotka palkataan tutkijakoulun varoilla. Valitettavasti Opetusministeriö myöni koululle vain 8 aloituspaikkaa. Ne tulevat haettavaksi lähiaikoina. Lisäpaikkoja on myös jo haettu.

Tutkijakoulun tarkoitus ei suinkaan rajoitu kahdeksan jatko-opiskelijan tukemiseen, vaan jo hakemuksessa lähdettiin siitä, että koulu on valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma, jonka piiriin pyritään saamaan mahdollisimman suuri osa jatko-opiskelijoista. Näitä on kaikkiaan yli 600, joista noin 350 osallistuu aktiivisesti jatko-opintoihin. Yliopistojen, säätiöiden ja Suomen Aketamian rahoituksella väitöskirjaa tekee toistasataa jatko-opiskelijaa. Jotta tulevien tohtorien opinnot edistyisivät reippassti, taso olisi korkea ja he sijoittuisivat hyvin, on pidetty tärkeänä jatkokoulutuksen tehostamista. Tutkijakoulu täyttää tätä koulutustarvetta. Samaten se tarjoaa kanavan rekrytoida lahjakkaita nuoria tutkijoita.

Tutkijakoulu tulee ohjelmansa mukaisesti järjestämään valtakunnallisia konferensseja, jotka ovat yhteisiä kaikille opiskelijoille, temaattisia seminaareja eri aloilta ja eri kysymyksistä, sekä tukemaan paikallista jatkokoulutusta. Keskeisenä pidetään metodikoulutusta ja tieteellisen ajattelun syventämistä. Tutkijakoulu avustaa osallistumista tieteellisiin kokouksiin ulkomailla. Toiminta nojautuu Akatemialta marraskuussa haettavaan määrärahaan. Jos sen määrä on edes kohtuullinen, tutkijakoulu voi toteuttaa varsinaisen tehtävänsä jatkokoulutuksen edistäjänä.

Tutkijakouluun voivat rekisteröityä kaikki jatko-opiskelijat, joita aktiivinen jatko-opiskelu kiinnostaa. Tästä saa tarkemmat tiedot laitoksilta vuoden lopussa.

Tutkijakoulun suunnitelmassa sen toiminta-ajatus määritellään seuraavasti:

Tutkijakoulun tavoite on edistää yhteiskunnallisesti orientoitunutta historian tutkimusta. Tämä tarkoittaa, että historian jatkokoulutuksessa korostetaan seuraavia ulottuvuuksia:

- poikkeittieteellistä lähestymistapaa, erityisesti yhteiskuntatieteiden suuntaan;
- vertailevaa tutkimusotetta, joka ylittää oppiainerajat;
- tutkimuksen yhteiskunnallista relevanssia eli vastaamista oman ajan haasteisiin.

Mainitut näkökulmat ja tavoitteet vastaavat sekä yhteiskunnan odotuksiin että myös jatkokoulutuksen piirissä koettua tarvetta. Jatkokoulu-tettävien kannalta on oleellista, että heidän tutkimustyötään rohkaistaan suuntaan, joka tarjoaa heille perinteistä akateemista ympäristöä laiveampia sijoittumismahdollisuuksia. Toisaalta orientaatiota voi pitää edistyksellisenä myös tieteen sisäisistä syistä. Se ei millään muotoa vie pohjaa historian tutkimuksen humanistiselta perinteeltä eikä supista tutkimuksen kohdetta, vaan laventaa ja terävöittää näkemystä menneisyyden ja nykyisyyden suhteesta. Yhteiskunta-historiallinen painotus ei sulje pois mitään historian aikakautta, aluetta eikä tutkimusperinnettä, vaan pyrkii tuomaan ne lähemmäksi toisiaan.

Vaikka historia on tärkeä tutkimusala jo ns. perinnetieteenä, historian tutkijoiden on pystyttävä perustelemaan tarpeellisuutensa myös vastaamalla ajan kysymyksiin. Paras tapa tehdä se on pitää yllä korkeatasoista ja kriittistä tutkimusta, joka antaa näkymiä myös mahdolliseen tulevaisuuteen. "Historia ei välttämättä auta ratkaisemaan ongelmiamme, mutta auttaa ymmärtämään, miksi niitä on", perustelee Umberto Eco.

* Tutkijakoulun nimenä hakemuksessa oli Yhteiskuntahistorian tutkijakoulu. Jotta nimi kuvaisi selkeämmin historia-alan yhteisyyttä, OPM:n kanssa on sovittu, että koulu aloittaa toimintansa nimellä Historiatieteiden tutkijakoulu.

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksen professori

Kirsi Keravuori

SUOMEN HALLITSIJAT JA VALTIONPÄÄMIEHET PUOLISOINEEN CD-ROMPPUNA MARRASKUUSSA

Suomen historiallinen seura julkaisee marraskuussa CD-ROM-multimedialevyn *KUNINKAALLISIA, KEISARILLISIA, TASAVALTAISIA – SUOMEN VALTIONPÄÄMIEHET JA HEIDÄN PUOLISONSA*. Cd-romille on koottu Kansallisbiografia-projektista 141 artikkelia, jotka esittelevät Suomea tuhannen vuoden aikana hallinneet Ruotsin kuninkaat ja kuningattaret, Venäjän keisarit ja keisarinnat Vanhan Suomen ja autonomian ajalta sekä itsenäisen Suomen presidentit puolisoineen. Emund Vanhasta alkava romppu päättyy Martti Ahtisaareen. Myös puoliset – kansakunnan symboleina toimineet, ulkopoliittisia liittolaisia valtakunnalle tuoneet tai taustalla vaikuttaneet- ovat mukana omina artikkeleinaan. Eri tutkijoiden kirjoittamin perusteellisiin elämäkerta-artikkeleihin on liitetty laajat matrikkelitiedot.

Tieteelliset hallitsija-artikkelit, ensimmäistä kertaa näin kattavasti yhteen koottuina, ovat cd-romin ydin, mutta se on myös visuaalinen elämys. Artikkeleita elävöittämään on koottu runsas multimedia-aineisto: yli 400 kuvaa, ääninäytteitä, videoleikkeitä, karttoja ja aikajana. Artikkelien lukemisen lisäksi käyttäjä voi katsella keskiajan hallitsijoiden sinettejä, komeita öljymaalauksia ja tämän vuosisadan valokuvia, nähdä elokuvanpätjän Nikolai II:n vierailusta Helsingissä tai kuunnella, kun Kekkonen puhuu radiossa noottikriisin jälkeen.

Cd-rom on seuran pioneeriprojekti, jossa selvitetään uuden median mahdollisuuksia tieteellisen materiaalin julkaisukanavana. Kansallisbiografian artikkeleita on jo aikaisemmin julkaistu Internetissä, ja projektin valmistuttua koko Kansallisbiografia on tarkoitus julkaista kirjan lisäksi cd-romilla. Cd-rom-julkaisemisen edut pääsevät täyteen mittaansa lopullisessa 6000 artikkelin julkaisussa: suuren kirjasarjan tiedot mahtuvat käytännöllisesti katsoen taskuun, ja tietojen etsintä tehostuu olennaisesti kirjajulkaisun hakemistoihin verrattuna.

Cd-romissa tieto ei ole lineaarisessa muodossa, kuten kirjassa, jossa edetään kirjoittajan päättämässä järjestyksessä alusta loppuun. Käyttäjät liikkuvat rompussa tiedosta toiseen, henkilöstä toiseen tiedontarpeensa, mielenkiintonsa ja mieltymystensä mukaan. Hän voi etsiä tietojaa Kustaa Vaasan vai-

mojen syntyperästä, lukea kaikki keisariartikkelit, katsella kuvia tai kuunnella presidenttien radiopuheita. Rompussa on selkeä ja käyttäjäystävällinen käyttöliittymä, jonka avulla tottumatonkin rompunkäyttäjä pysyy oikealla polulla.

Rompun selkärankana on aikajana, jonka avulla voi suunnistaa ajan mukaan. Valitsemalla haluamansa vuoden saa esiin tiedot sen ajan hallitsijasta ja hänen puolisostaan ja voi hakea heidän artikkelinsa luettavaksi. Aikajanalta löytää myös hallitsijan edeltäjän ja seuraajan, mikä auttaa hahmottamaan varsinkin keskiajan hurjimpien vuosien vallanvaihdoksia.

Artikkeleissa on ensin tiivistelmä ja sen jälkeen itse artikkeli, henkilöstä riippuen 2–15 sivun mittainen. Erillisinä liitetietoina ovat kattavat matrikkelitiedot (syntymä- ja kuolinajat kohdehenkilöstä ja hänen puolisostaan, molempien vanhemmista sekä lapsista puolisoineen), perustiedot elämänurasta, oma tuotanto, muistomerkit jne, sekä luettelo henkilöä käsittelevästä kirjallisuudesta. Artikkelista toiseen voi liikkua linkkien avulla: kun artikkelissa mainitaa toinen rompulla esiintyvä henkilö, pääsee nimeä napsauttamalla suoraan tämän artikkeliin. Artikkelin voi tulostaa, ja tutkimuksen apuvälineenä cd-romia käyttävä voi käyttää yhtäaikaisesti esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelmaa.

Romppu on siis artikkelikokoelman lisäksi hakuteos, ja tässä sähköinen julkaisumuoto osoittaa parhaat puolensa. Hakukoneen avulla voi etsiä mitä tahansa rompussa esiintyvää nimeä tai sanaa. Näin käyttäjä voi etsiä esimerkiksi, ketkä hallitsijat ovat saksalaissyntyisiä tai kenen yhteydessä mainitaan Turun linna. Kaikki artikkelit ovat luonnollisesti myös henkilönnimen mukaan luetteloituina.

Kirjoittaja on valt. maisteri ja vastannut Hallitsija-rompun kuvista, äännistä ja videoista sekä aineistojen koodinoinnista.

HUOM!

Käytä hyväksesi ennakkotilausetu:

Hallitsija-rompun ovh-hinta on 360,- Kun tilaat levyn Tiede-kirjasta ennen 30.10.1998, saat jäsenalennuksen lisäksi 50 markan ennakkotilauseuden, jolloin hinta on 200 markkaa!

Pirjo Rauhala

SUOMALAINEN TIEDEKIRJALLISUUS SAA UUDEN MYYNTIKANAVAN: VIRTUAALIKIRJAKAUPPA GRANUM AVAUTUU 14.10.1998

Granum, suomalaisten tiedekirjojen ja lehtien verkkokauppa avautuu 14.10.1998.

Hankkeen takana ovat Suomen tiedekustantajien liitto ja Tampereen yliopiston kirjasto. Tavoitteena oli luoda tiedekirjojen ja -lehtien kustantajille, myös yliopistoille, nykyaikainen myynti- ja markkinointikanava Internet-verkkoon.

Granumin toiminta perustuu hajautetusti ylläpidettävään tietokantaan, jonka käyttöön tarvitaan WWW-selain, esimerkiksi Netscape. Tietokanta sijaitsee Tampereen yliopiston kirjaston WWW-palvelimella.

Monien muiden verkkokirjakauppojen tapaan Granum on lukijalle ennen kaikkea uuden tiedekirjallisuuden tietolähde. Sen etusivu esittelee toimituksen valitsemat kolme julkaisua, mutta lukija voi halutessaan selata kirjojen ja lehtien luetteloita esimerkiksi kustantajittain, aihealoittain tai aakkosjärjestyksessä. Myös vapaatekstihaku onnistuu.

Kirjat ja lehdet kerätään "Gassiin", Granumin ostoskärryyn, jonka sisällön voi tarkistaa hakujen ja selailujen välissä. Kun Gassin sisältö on tyydyttävä ja tilaajankin tiedot täytetty, lähettää painikkeen klikkaus kunkin julkaisun tilauksen sille kustantajalle tai välittäjälle, joka kirjaa myy. Granumin reaalista kirjavarastoa ei siis ole missään, vaikka lukijalle se sellaisena verkossa esitetytyy.

Tiedekirjan tai lehden ostaminen ei aina ole yksinkertaista, vaikka sen sisältämä tieto, tutkimustulos, olisikin saanut julkisuutta. Yliopistojen ja tieteellisten seurojen julkaisuja ei isojen kirjakauppojen myyntipöydillä näy. Lukijan on itse otettava selvää ostokanavasta.

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston kirjastoamanuenssi.

Suomen kirkkohistoriallisen seran syksyn ohjelmaa

Maanantai 2.11.1998 klo 18.15 Säätytalo

Kuukausikokous:

- Prof. *Veikko Litzen*: Jumalan olemus keisari Konstantinuksen politiikassa

Maanantai 7.12.1998 klo 18.15 Säätytalo

Kuukausikokous:

- Teol. tri *Risto Lehtonen*: 1960-luvun kansainvälinen opiskelija-radikalismi ja sen perintö ekumeenisessa liikkeessä

SKHS:n julkaisuja:

Pentti Laasonen: Luterilaisuus Rooman ja Geneven välissä.

Luterilaisuuden identiteettitaistelu 1577 - noin 1690. Toim. 171. 1998.

Nid. 284 s. Ovh 120,- Jäsenhintana 80,-

Pentti Laasonen tarkastelee ortodoksian ajan (1577-1690) luterilaisuutta suhteessa sekä roomalaiskatolisuuteen että kalvinilaisuuteen.

Risto Lehtonen: Story of a Storm. The Ecumenical Student Movement in the Turmoil of Revolution, 1968 to 1973. Toim. 174. 1998. Nid. XXIX + 360 s. Ovh 150,- Jäsenhintana 100,-

Risto Lehtonen piirtää kuvan kansainvälisen opiskelijaradikalismista taustasta ja leviämisestä 1960-luvulla. Sen nostama ideologinen myrsky puhalsi yliopistojen yli kaikilla mantereilla.

Hannu Välimäki: Lauri Ingman suomalaisen uskontokasvatuksen ja koulun kehittäjänä. Toim. 179. Saarijärvi 1998. Nid. 354 s. Ovh 120,- Jäsenhintana 80,-

Kokeneen koulumiehen kasvatustieteellinen väitöskirja luo historiallista taustaa ajankohtaiselle keskustelulle koulujen uskonnonopetuksen asemasta ja luonteesta.

Kati Kempainen: Suomalaisen lähetyksen suhteet anglikaaneihin ja katolilaisiin Lounais-Afrikassa 1919-1937. Toim. 180. 1998. Nid. 253 s. Ovh 120,- Jäsenhintana 80,-

Tutkimus kertoo uudesta näkökulmasta sekä suomalaista Afrikka-kuvaa että kysymystä kirkkojen välisestä kohtaamisesta ja lähetystyön menetelmistä.

Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys ry.

Yhdistys on perustettu 1976. Sääntöjensä mukaan sen tarkoituksena on 1) edistää sekä Pohjois-Suomessa tehtävää että Pohjois-Suomeen kohdistuvaa historiatieteellistä, arkeologista ja kansatieteellistä tutkimusta; 2) harjoittaa julkaisutoimintaa; 3) järjestää koulutus-, opetus- ja esitelmätilaisuuksia eri puolella Pohjois-Suomea; sekä 4) muilla sopivilla tavoilla edistää menneisyytemme tuntemusta ja harrastusta.

Yhdistyksen käytännön toimipaikkana on Oulun yliopiston historian laitos. Jäseniä on noin 260 (vuosijäsenmaksu 50,-). Puheenjohtajana toimii prof. emer. Kyösti Julku. Yhdistyksen toiminta on painottunut julkaisutoimintaan (vuosikirja Faravid ja neljä monografiasarjaa, joissa ilmestyy vuosittain keskimäärin yhteensä 3–4 teosta) sekä esitelmätilaisuuksien järjestämiseen (4–5 tilaisuutta vuosittain). Myös tutustumiskäyntejä esimerkiksi arkeologisille kaivauksille järjestetään silloin tällöin.

Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys r.y. tarjoaa Suomen Historiallisen Seuran jäsenille alennettuun hintaan seuraavia yhdistyksen julkaisusarjoissa ilmestyneitä teoksia:

- *Pentti Airas*, Sodan ja rauhan motiivit (1981) 457 s. Ovh. 80,- *ale-hinta 20,-*
- *Olavi K. Fält*, Eksotismista realismiin. Perinteinen Japanin-kuva Suomessa 1930-luvun murroksessa (1982) 363 s. Ovh. 90,- *ale-hinta 20,-*
- *Olavi K. Fält*, Fascism, Militarism or Japanism? The interpretation of the crisis years of 1930–1941 in the Japanese English-language press (1985) 150 s. Ovh. 90,- *ale-hinta 20,-*
- *Kyösti Julku*, Suomen itärajan synty (1987) 455 s. Ovh. 260,- *ale-hinta 60,-*
- *Olavi K. Fält*, The Clash of Interests. The transformation of Japan in 1861–1881 in the eyes of the local Anglo-Saxon press (1990) 388 s. Ovh. 190,- *ale-hinta 20,-*
- *R. Arimo*, Saksalaisten sotilaallinen toiminta Suomessa 1918 (1991) 216 s. Ovh. 150,- *ale-hinta 40,-*
- Suomen varhaishistoria. Tornion kongressi 14.–16.6.1991. Esitelmät, referaatit (1992) 670 s. Ovh. 450,- *ale-hinta 120,-*
- *Jouni Suistola*, Kylmä sota paleltaa. Kylmän sodan alku Suomen johtavassa sanomalehdistössä (1994) 160 s. Ovh. 130,- *ale-hinta 20,-*
- *Juhani Kostet*, Cartographia urbium Finnicarum. Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa (1995) 212 s. Ovh. 240,- *ale-hinta 90,-*

Kirjojen tilaus: Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys, c/o Historian laitos, PL 111, 90571 Oulu (faksi 08-553 3315) tai Tiedekirja. Postitse toimitettaessa lisätään postikulut.

Historian Ystäväin Liiton vuosijuhla

Torstai 10.12 klo 18.00 Nesteen pääkonttorissa Espoon Keilaniemessä.

Vuosijuhlaesitelmän Nesteen yrityshistoriasta pitää professori **Markku Kuisma**.

Ilmoittautumiset ja tiedustelut /liiton sihteeri Jyrki Ijäs, Apollonkatu 23 B 45, 00100 HELSINKI, telefax 454 10299, s-posti: jijas@kaapeli.fi

---

SUOMEN HISTORIALLISEN SEURAN JULKAISUJA

Outi Karemaa

VIHOLLISIA, VAINOOJIA, SYÖPÄLÄISIÄ. Venäläisviha Suomessa 1917 - 1923

Bibliotheca Historica 30. Nid. Kuv. 224 s. Jäsenhinta 98,-

Karemaa tarkastelee tutkimuksessaan suomalaisessa julkisuudessa ilmennyttä venäläisvihaa ja hahmottaa sen muuttumisen syitä ja ominaispiirteitä. Esiin nousevat vihan lietsonnan niin henkilöihin sidotut kuin laajemmatkin syyt, mentaliteettien muutokset siinä kuin poliittiset taustatekijätkin.

Päiviö Tommila (toim.)

MITEN MEISTÄ TULI HISTORIAN TOHTOREITA

Nid. Kuv. 473 s. Jäsenhinta 98,-

Teos sisältää 64 historiantutkijan pienoismuistelmaa historian tohtoreiksi valmistumisestaan Eino Jutikkalan väitöksestä 1932 ja päätyen 1990-luvulle. Kirjoittajat kertovat esseissään, miten kiinnostus historiaan syntyi, miten päätös historian opiskelusta kypsyi, mikä puolestaan vaikutti tutkijan uralle päätymiseen.

Visa Heinonen

TALONPOIKAINEN ETIIKKA JA KULUTUKSEN HENKI.

Kotitalousneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa

Bibliotheca Historica 33. Nid. Kuv. 442 s. Jäsenhinta 98,-

Patriarkaalisuus, säästäväisyys ja omavaraisuus olivat vuosisadan vaihteessa talonpoikaisen eetoksen piirteitä. Ne tulivat keskeisiksi myös kotitalousideologiassa, johon neuvontajärjestöt perustivat työnsä. Kirjakäsittellee suomalaisten naisten väsymätöntä järjestötyötä kotitalouksien hyväksi.

Anna-Maria Vilkuna

KRUUNUN TALOUDENPITO HÄMEEN LINNASSA 1500-LUVUN PUOLIVÄLISSÄ

Bibliotheca Historica 31. Nid. Kuv. 324 s. Jäsenhinta 98,-

Hämeen linna oli suurtalous, jossa päivittäisen ruokailun orgaisointi, leivonta ja oluenpano vaativat omat vastuuhenkilönsä. Linnoitustyömaalle tarvittiin muurareita, tiilenlyöjiä ja aseseppiä. Vilkunan teos avaa aivan uusia näköaloja koko 1500-luvun yhteiskunnallisen muutoksen ymmärtämiseen.

Päiviö Tommila (toim.)

HISTORiantutkijan MUOTOKUVA

Käsikirjoja 17:2. Nid. 270 s. Jäsenhinta 98,-

Teos kertoo historiantutkijan koulutuksesta Suomessa 1800-luvun puolimaista lähtien, siitä miten ylioppilaasta tuli ensin maisteri ja sitten tohtori. Edelleen teoksessa tarkastellaan historiassa viimeksi kuluneen sadan vuoden aikana väitelleiden joukkoa sosiaalishistoriallisesti sekä tohtoreiden sijoittumista yhteiskuntaan. Myös historian aikasidonnaisuutta selvitetään kolmessa artikkelissa esimerkkitaustan valossa.

Jussi Pikkusaari

VAIKEA VAPAUS. Sosialidemokratian häviö kirkolle 1850-luvulta 1920-luvulle käydyssä Suomen kulttuuritaistelussa

Bibliotheca Historica 32. Nid. 440 s. Jäsenhinta 98,-

Suomessa käytiin 1850-luvun lopulta 1920-luvun lopulle ihmisiän pituinen kulttuuritaistelu valtion katsomuspoliittisesta suuntautumisesta. Mistä sosialidemokratian häviö kirkolle johtui? Oliko kirkko liian vahva vastustaja, liberalismin liian ehtynyt vai sosialidemokraattien oma katsomuspoliittinen vakaumus liian heikko?

Tapani Paavonen

SUOMALAISEN PROTEKTIONISMIN VIIMEINEN VAIHE. Suomen ulkomaankauppa- ja integraatiopolitiikka 1945 - 1962

Historiallisia Tutkimuksia 198. Nid. 400 s. Jäsenhinta 98,-

Ajanjakso 1940-luvun lopulta 1960-luvun alkuun määritellään protektionismin kauden viimeiseksi vaiheeksi. Kirjassa kumotaan se tähän saakka suosittu näkemys, jonka mukaan Suomen ulkomaankauppapolitiikka olisi jo ensimmäisistä sodanjälkeisistä vuosista alkaen tähdännyt laaja-alaiseen kansainväliseen integraatioon.

L. J. Niinistö

PAAVO SUSITAIVAL 1896 - 1993. Aktivismi elämänasenteena

Bibliotheca Historica 29. Nid. Kuv. 256 s. Jäsenhinta 98,-

SYKSYLLÄ ILMESTYVÄÄ

Jari Niemelä

VAIN HYÖDYNKÖ TÄHDEN.

Valistuksen ajan hyötyajattelun, luonnontieteen ja talouspolitiikan suhde Pehr Adrian Gaddin elämäntyön kauttatarkesteltuna.

Historiallisia Tutkimuksia 199. Nid. Kuv. Jäsenhinta 98,- Ilmestyy 15.10.1998
Tekijä käy läpi Gaddin vaiheet kemistinä, maataloustutkijana ja yliopistomiehenä, mutta myös talouskirjoittajana, virkamiehenä kruunun hakkeissa, ruotsin kielen puolestajana ranskaa vastaan ja jopa historian ja kansanperinteen harrastajana.

Kirsi Vainio Korhonen

KÄSIN TEHTY - MIEHELLE AMMATTI, NAISELLE ANSIOIDEN LÄHDE. Käsityötuotannon rakenteet ja strategiat esiteolisessa Turussa Ruotsin ajan lopulla

Historiallisia Tutkimuksia 200. Nid. Kuv. ISBN 951-710-089-2. Jäsenhinta 98,-
Ilmestyy 15.10.1998

Missä olosuhteissa ja kenelle käsin tehdyn esineen valmisti mies ja missä ja kenelle nainen? Miten paljon ja millaisia käsityötuotteita turkulaiset arjessaan tarvitsivat ja kuka tyydytti heidän tarpeensa, valmisti kankaat, vaatteet, jalkineet ja leivät?

Gunnar Rosén

VAIENNETTU IHMISYYYS. Sotilashallinnon lääkintöosaston ja Suomen Punaisen Ristin toiminta Itä-Karjalassa 1941-1944

Nid. Kuv. ISBN 951-710-092-2. Jäsenhinta 98,- Ilmestyy lokakuun lopulla.
Rosénin teos kertoo suomalaisten sotilasviranomaisien Punaisen Ristin kanssa organisoimasta terveydenhuollosta Itä-Karjalassa alueilla, jotka jatkosodan aikana vallattiin venäläisiltä. Kirja kertoo alkuvaiheen vaikeista olosuhteista, nälänhädästä, siirtolaisista sekä olojen nopeasta paranemisesta, kun terveydenhuolto oli saatu alueella kunnolla toimimaan. Teoksessa on upea aiemmin julkaisematon kuvitus.

Aira Kemiläinen

FINNS IN THE SHADOW OF THE "ARYANS". Race theories and Racism.

Studia Historica 59. Nid. Kuv. Ilmestyy marraskuussa. 1998

Tekijä on koonnut yksiin kansiin kaiken, mitä suomalaisesta rodusta on väitetty ja tiedetty 1700-luvulta viimeaikaisiin geenitesteihin asti.

Julkaisujen tilaus ja myynti:

TIEDEKIRJA

Kirkkokatu 14, 00100 Helsinki, puh. 09-635 177, faksi 09-635 017
tiedekirja @kolumbus.fi